

Malyarova V.O. Tactics of planning investigation crimes against morality in sexual relations. This article examines the tactics of planning investigations into crimes against morality in sexual intercourse. The author has investigated the relationship between planning and organization of crime investigation.

Activities for the investigation of criminal proceedings related to crimes against morality in sexual relations should be observed with a speed, dynamism, conspiracy, a high level of interaction with various investigative agencies and departments of internal affairs of Ukraine.

Organizational actions of the investigator to investigate criminal proceedings related to crimes against morality in sexual relations with a cross-cutting nature, include: planning coordinated investigation of criminal proceedings; involvement of necessary capabilities; establish cooperation with all agencies and officials involved in the investigation; mobilization of participants investigations; management and coordination actions of the participants the investigation.

Keywords: *investigation, criminal proceedings, planning, organization, tactics.*

Надійшла до редакції 24.11.2013

Подобний О.О.

кандидат юридичних наук, доцент
(Одеський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.985

КОМПЕТЕНЦІЯ ПРАЦІВНИКІВ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ БОРОТЬБУ З КОРИСЛИВО-НАСИЛЬНИЦЬКОЮ ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ

Визначено компетенцію працівників оперативних підрозділів, що здійснюють боротьбу з корисливо-насильницькою організованою злочинністю, як сукупність їх прав і обов'язків у сучасних правових умовах дії нового кримінального процесуального та оперативно-розшукового законодавства.

Ключові слова: *компетенція, оперативні підрозділи, корисливо-насильницька організована злочинність.*

Постановка проблеми. Актуальність питання визначення компетенції працівників оперативних підрозділів, що здійснюють боротьбу з корисливо-насильницькою організованою злочинністю, обумовлена необхідністю подальшого реформування оперативно-розшукового та кримінального процесуального законодавства, передусім корегуванням їх прав та обов'язків, зафіксованих у Кримінальному процесуальному кодексі та Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» [1; 2].

Найбільш важливе місце серед суб'єктивних антикриміногенних факторів займають так звані фактори організаційно-правового характеру, що сприяють ефективному й цілеспрямованому впливу на злочинність з боку спеціально створених соціальних інститутів. Саме системно-структурний підхід використовується для аналізу сукупної діяльності правоохоронних

органів держави, що ведуть боротьбу зі злочинністю. Центральним аспектом зазначеної проблематики є визначення компетенції працівників оперативних підрозділів, що здійснюють боротьбу з корисливо-насильницькою організованою злочинністю.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Питання структурно-функціонального забезпечення оперативно-розшукової діяльності в науці стали планово досліджуватися приблизно наприкінці 1960-х – на початку 1970-х рр. З урахуванням концептуальних розробок проблем управління А.І. Алексєєва, В.Г. Боброва, Б.Є. Богданова, Д.В. Гребельського, О.Г. Лекаря, В.А. Лукашова, С.С. Овчинського, Г.К. Синілова були сформульовані основи управління й організації у сфері ОРД, а згодом деталізовані за іншими напрямками як в докторських, так і кандидатських дисертаціях (В.М. Аتماжитов, І.І. Басецький, І.О. Клімов, Б.П. Смагоринський, А.Б. Утевський).

Проблеми оптимальної організаційно-структурної побудови та компетенції оперативних підрозділів перебувають у полі зору сучасних вчених. Частково їх розглядають у своїх роботах О.М. Бандурка, М.П. Водько, В.Л. Грохольський, О.О. Дульський, С.В. Петков, В.М. Плішкін та ін. [3-9]. Водночас необхідно наголосити, що наукове розроблення зазначених питань залишається актуальною дослідницькою проблемою.

Метою статті є визначення компетенції працівників оперативних підрозділів, що здійснюють боротьбу з корисливо-насильницькою організованою злочинністю, запропонування напрямів її нормативно-правового вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Для успішного виконання завдань з виявлення, запобігання, припинення та викриття корисливо-насильницьких організованих злочинних угруповань, притягнення їх організаторів і учасників до кримінальної відповідальності працівники оперативних підрозділів відповідно до ст. 8 Закону «Про ОРД» наділені повноваженнями, частина з яких майже не зазнала суттєвих змін у зв'язку із прийняттям Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України» [10]. Зокрема, це право: опитувати осіб за їх згодою, використовувати їх добровільну допомогу (п. 1); порушувати в установленому законом порядку питання про проведення перевірок фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності й осіб, які займаються підприємницькою діяльністю або іншими видами господарської діяльності індивідуально, та брати участь в їх проведенні (п. 3); проводити операції із захоплення злочинців, припинення злочинів (п. 5); відвідувати жилі та інші приміщення за згодою їх власників або мешканців для з'ясування обставин злочину, що готується, а також збирати відомості про протиправну діяльність осіб, щодо яких провадиться перевірка (п. 6); мати гласних і негласних штатних та позаштатних працівників (п. 13); отримувати від юридичних та фізичних осіб безкоштовно або за винагороду інформацію про злочини, що готуються або вчинені, та загрозу безпеці суспільства і держави (п. 15); використовувати за згодою адмініст-

рації службові приміщення, транспортні засоби та інше майно підприємств, установ, організацій, а так само за згодою осіб – житло, інші приміщення, транспортні засоби і майно, які їм належать (п. 16); створювати і застосовувати автоматизовані інформаційні системи (п. 18); звертатися у межах своїх повноважень із запитами до правоохоронних органів інших держав і міжнародних правоохоронних організацій відповідно до законодавства України, міжнародних договорів України, а також установчих актів та правил міжнародних правоохоронних організацій, членом яких є Україна (п. 20).

Водночас до окремих із повноважень, передбачених ст. 8 Закону «Про ОРД», що фактично є відповідними оперативно-розшуковими заходами, коментованим Законом було внесено суттєві зміни:

– «проводити контрольну та оперативну закупівлю й постачання товарів, предметів і речовин, у тому числі заборонених для обігу, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форм власності з метою виявлення та документування фактів протиправних діянь» (колишня редакція п. 2) та «проводити контрольовану поставку та контрольовану і оперативну закупку товарів, предметів та речовин, у тому числі заборонених для обігу, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форм власності з метою виявлення та документування фактів протиправних діянь. Проведення контрольованої поставки, контрольованої та оперативної закупок здійснюється згідно з положеннями ст. 271 Кримінального процесуального кодексу України у порядку, визначеному нормативно-правовими актами» (у новій редакції п. 2);

– «негласно виявляти та фіксувати сліди тяжкого або особливо тяжкого злочину, документи та інші предмети, що можуть бути доказами підготовки або вчинення такого злочину, чи одержувати розвідувальну інформацію, у тому числі шляхом проникнення оперативного працівника в приміщення, транспортні засоби, на земельні ділянки» (колишня редакція п. 7) та «негласно виявляти та фіксувати сліди тяжкого або особливо тяжкого злочину, документи та інші предмети, що можуть бути доказами підготовки або вчинення такого злочину, чи одержувати розвідувальну інформацію, у тому числі шляхом проникнення та обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи згідно з положеннями ст. 267 Кримінального процесуального кодексу України» (у новій редакції п. 7);

– «здійснювати проникнення в злочинну групу негласного працівника оперативного підрозділу або особи, яка співробітничала з останнім, із збереженням в таємниці достовірних даних щодо їх особистості» (колишня редакція п. 8) та «виконувати спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації згідно з положеннями ст. 272 Кримінального процесуального кодексу України» (у новій редакції п. 8);

– «знімати інформацію з каналів зв'язку, застосовувати інші технічні засоби отримання інформації» (колишня редакція п. 9) та «здійснювати аудіо-, відеоконтроль особи, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, електронних інформаційних мереж згідно з положеннями

ст. 260, 263-265 Кримінального процесуального кодексу України» (у новій редакції п. 9);

– «контролювати шляхом відбору за окремими ознаками телеграфно-поштової відправлення» (колишня редакція п. 10) та «накладати арешт на кореспонденцію, здійснювати її огляд та виїмку згідно з положеннями ст. 261, 262 Кримінального процесуального кодексу України» (у новій редакції п. 10);

– «здійснювати візуальне спостереження в громадських місцях із застосуванням фото-, кіно- і відеозйомки, оптичних та радіоприладів, інших технічних засобів» (колишня редакція п. 11) та «здійснювати спостереження за особою, річчю або місцем, а також аудіо-, відеоконтроль місця згідно з положеннями ст. 269, 270 Кримінального процесуального кодексу України» (у новій редакції п. 11);

– «встановлювати конфіденційне співробітництво з особами на засадах добровільності» (колишня редакція п. 13) та «використовувати конфіденційне співробітництво згідно з положеннями ст. 257 Кримінального процесуального кодексу України» (у новій редакції п. 14);

– «створювати з метою конспірації підприємства, організації, використовувати документи, які зашифровують особу чи відомчу належність працівників, приміщень і транспортних засобів оперативних підрозділів» (колишня редакція п. 16) та «створювати й використовувати заздалегідь ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби згідно з положеннями ст. 273 Кримінального процесуального кодексу України» (у новій редакції п. 17).

До компетенції оперативних підрозділів новою редакцією Закону введено право «здійснювати установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу згідно з положеннями ст. 268 КПК» (п. 12) – оперативно-розшуковий захід, що раніше здійснювався за дозволом керівника виключно на підставі відомчих нормативно-правових актів.

Натомість проігноровано право оперативних підрозділів створювати з метою конспірації підприємства, організації, передбачене п. 16 у минулій редакції Закону, яке, до речі, закріплено як засіб, що використовується під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій під назвою «створення та використання спеціально утворених підприємств, установ, організацій» у ст. 273 нового КПК.

Новою редакцією ст. 8 Закону «Про ОРД» також передбачено порядок, відповідно до якого прийняття рішення про проведення оперативно-розшукових заходів, подання та розгляд відповідних клопотань, проведення оперативно-розшукових заходів, фіксація та використання їх результатів, проведення цих заходів до постановлення ухвали слідчого судді та інші питання їх проведення регулюються згідно з положеннями глави 21 КПК України (2012 р.) з урахуванням особливостей, встановлених Законом «Про ОРД», щодо мети проведення оперативно-розшукових заходів, суб'єкта ініціювання та проведення цих заходів, обґрунтування клопотання про їх проведення та підстав для його задоволення слідчим суддею, використання результатів оперативно-розшукових заходів та інших питань,

обумовлених специфікою мети їх проведення. Прийняття рішення про проведення оперативно-розшукових заходів, які не потребують рішення слідчого судді або рішення прокурора, здійснюється керівником відповідного оперативного підрозділу або його заступником з повідомленням про прийняте рішення прокурора (курсив наш – О.О.). Негласне обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, аудіо-, відеоконтроль особи, аудіо-, відеоконтроль місця, спостереження за особою, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, електронних інформаційних мереж, накладення арешту на кореспонденцію, здійснення її огляду та виїмки, встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу проводяться на підставі ухвали слідчого судді, постановленої за клопотанням керівника відповідного оперативного підрозділу або його заступника, погодженого з прокурором. Ці засоби застосовуються виключно з метою запобігання вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину, якщо іншим способом одержати інформацію неможливо. До виконання окремих доручень у ході проведення ОРД можуть залучатися працівники інших підрозділів [2].

Ми позитивно сприймаємо намагання законодавця синхронізувати права оперативних підрозділів здійснювати конкретні оперативно-розшукові заходи, передбачені ст. 8 Закону «Про ОРД», з положеннями нового КПК щодо проведення відповідних негласних слідчих (розшукових) дій. Однак редакція такої синхронізації, з нашої точки зору, потребує доопрацювання. Зокрема, вважаємо неприйнятною техніку законодавця щодо застосування словосполучення «згідно з положеннями статті... Кримінального процесуального кодексу України». Вочевидь, проведення оперативно-розшукових заходів не може здійснюватися у повній відповідності до вимог КПК, зокрема з огляду на те, що вони проводяться в рамках оперативно-розшукових справ, тобто до початку кримінального провадження, відповідно до нової редакції ст. 9-1 «щодо осіб, стосовно яких є дані про участь у підготовці до вчинення злочину, – до встановлення та фіксації фактичних даних про протиправні діяння, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України». Зазначена теза може бути особливо яскраво проілюстрована з огляду на необґрунтовану заміну права оперативних підрозділів «встановлювати конфіденційне співробітництво з особами на засадах добровільності» (п. 13 у колишній редакції) на «використовувати конфіденційне співробітництво згідно з положеннями ст. 257 Кримінального процесуального кодексу України» (у новій редакції п. 14). Таке використання, що прийнятне для слідчого в рамках початого досудового розслідування, аж ніяк не замінює права оперативного підрозділу встановлювати конфіденційне співробітництво з особами на засадах добровільності як початковий етап його роботи з негласними працівниками.

У наведеному законоположенні також викликає подив необхідність під час ОРД повідомляти прокурора про прийняте рішення щодо здійснення оперативно-розшукових заходів, які не потребують дозволу слідчого судді або рішення прокурора. Якщо діяти за формальною логікою цієї норми, працівник, зокрема, повинен кожного разу повідомляти прокурора

про прийняте рішення щодо проведення опитування громадян як у його гласному, так негласному і зашифрованому видах тощо.

Також не відповідає уявленню про необхідність однозначного трактування букви закону продемонстровані у зазначеній нормі конструкції законодавця щодо «урахування особливостей, встановлених Законом «Про ОРД», стосовно мети проведення оперативно-розшукових заходів, суб'єкта ініціювання та проведення цих заходів, обґрунтування клопотання про їх проведення та підстав для його задоволення слідчим суддею, використання результатів оперативно-розшукових заходів та інших питань, обумовлених специфікою мети їх проведення». Тим більше, що в наступній частині ст. 8 коментованого Закону в його новій редакції чітко встановлено порядок ухвалення рішення про проведення оперативно-розшукових заходів, що суттєво обмежують конституційні права громадян.

Окрім того, відповідно до нової редакції ч. 14 та 15 ст. 9 Закону «Про ОРД» оперативно-розшукові заходи, пов'язані з тимчасовим обмеженням прав людини, проводяться з метою запобігання тяжким або особливо тяжким злочинам, їх виявлення та припинення, розшуку осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання або безвісно зникли, захисту життя, здоров'я, житла і майна працівників суду і правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, припинення розвідувально-підривної діяльності проти України. Спостереження за особою, річчю або місцем, а також аудіо-, відеоконтроль місця може проводитися з метою встановлення даних про особу та про її зв'язки у разі, коли є факти, які підтверджують, що нею готується тяжкий або особливо тяжкий злочин, для отримання відомостей, які вказують на ознаки такого злочину, для забезпечення працівників суду і правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів цих осіб.

Висновки. Розглянуті у статті положення дозволяють дійти висновків, що шляхи удосконалення компетенції оперативних підрозділів по боротьбі з корисливо-насильницькою організованою злочинністю вбачаються у внесенні таких змін до Закону «Про ОРД»: редагувати у ч. 3 ст. 7 зазначеного Закону словосполучення «закінчує проведення оперативно-розшукового заходу», використовуючи ті ж слова у множині, що обумовлено необхідністю комплексного застосування оперативно-розшукових заходів під час документування та реалізації оперативних матеріалів; доповнити ст. 8 цього ж Закону правами оперативних підрозділів на здійснення негласного отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження, контролю за вчиненням злочину у формах спеціального слідчого експерименту та імітування обстановки злочину, створення й використання спеціально виготовлених речей і документів, спеціально утворених підприємств, установ, організацій, а також встановлення конфіденційного співробітництва з особами на засадах добровільності; віднести у сфері ОРД до компетенції керівника оперативного підрозділу дозволу на здійснення спостереження за особою, річчю або місцем та аудіо-, відеоконтролю місця; відмінити вимогу під час ОРД повідомляти прокурора щодо прийня-

того рішення про проведення оперативно-розшукових заходів, які не потребують дозволу слідчого судді або рішення прокурора. Логіка докорінного реформування системи кримінального судочинства об'єктивно обумовлює необхідність прийняття нової редакції Закону «Про ОРД», яка має врахувати вказані шляхи вдосконалення оперативно-розшукового законодавства.

Бібліографічні посилання

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012; станом на 10.06.2012 № 4651а-17 [Електр. ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-ХІІ в редакції Закону України від 13.04.2012 № 4652-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
3. Бандурка О. М. Основи управління в органах внутрішніх справ України: теорія, досвід, шляхи удосконалення / О. М. Бандурка. – Харків : Основа, 1996. – 368 с.
4. Водько Н. П. О соотношении негласных следственных (розыскных) действий и оперативно-розыскных мероприятий в Украине / Н. П. Водько // Оперативник (сыщик). – 2013. – № 1 (34). – С. 6-12.
5. Водько Н. П. Структурно-функциональное обеспечение деятельности подразделений по борьбе с организованной преступностью : учебное пособие / Водько Н. П. – М. : Московский институт МВД России, 1999. – 114 с.
6. Грохольський В. Л. Організаційно-правові засади управління спеціальними підрозділами МВС України по боротьбі з організованою злочинністю : монографія / Грохольський В. Л.; за заг. ред. О. М. Бандурки. – Харків : Нац. ун-т внутр. справ, 2003.
7. Дульський О. О. Організаційно-правові основи діяльності спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 21.07.04 „Оперативно-розшукова діяльність” / О. О. Дульський. – Київ, 2003.
8. Петков С. В. Ефективний менеджмент в органах внутрішніх справ : монографія / Петков С. В. – Сімферополь : Таврія, 2004. – 564 с.
9. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ : підруч. / за ред. Ю. Ф. Кравченка. – К. : НАВСУ, 1999. – 702 с.
10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України : Закон України від 13 квітня 2013 р. № 4652-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

Подобный А.А. Компетенция сотрудников оперативных подразделений по борьбе с корыстно-насильственной организованной преступностью. Определяется компетенция сотрудников оперативных подразделений, осуществляющих борьбу с корыстно-насильственной организованной преступностью, как совокупность их прав и обязанностей в современных правовых условиях действия нового уголовного процессуального и оперативно-розыскного законодательства. Предлагаются направления усовершенствования нормативно-правового регулирования компетенции сотрудников оперативных подразделений, осуществляющих борьбу с корыстно-насильственной организованной преступностью.

Ключевые слова: компетенция, оперативные подразделения, корыстно-насильственная организованная преступность.

Podobnyy O.O. Competence of operational units officers to combat selfish and violent organized crime. Competence of officers the operational units engaged in the fight against selfish and violent organized crime, as the scope of their rights and responsibilities in the current legal environment of the new Criminal Procedure and operational-search legislation is determined. The directions of improvement of regulatory competencies of operational units engaged in the fight against selfish and violent organized crime.

The author has displayed scientific aspect of elaborated questions of competency of units engaged in the fight against selfish and violent organized crime. By applying comparative analysis he has revealed both positive and negative aspects of the legal regulation of research subject in connection with the entry into force of the Law "On amendments to

some legislative acts of Ukraine in connection with the adoption of the Criminal Procedural Code of Ukraine." He has offered directions to improve legal regulation of competency of units engaged in the fight against selfish and violent organized crime. There is critical analysis of the legislator's attempts to synchronize the units' rights to carry out specific operational-search measures under art. 8 of the Law of Ukraine "On operational-search activity", the provisions of the Criminal Procedural Code of Ukraine regarding the related undercover investigation (search) action. Ways to improve the competence of operational units to combat selfish and violent organized crime are considered amendments to ch. 3. 7 of the Law of Ukraine "On operational-search activity," as well as additions to the art. 8 hereof.

Keywords: *competence, operational units, selfish and violent organized crime.*

Надійшла до редакції 25.12.2013

Рябухіна О.А.

кандидат юридичних наук

(Міжнародний науково-технічний університет)

УДК 343.101

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ФОРМІ ПРИВАТНОГО ОБВИНУВАННЯ

Розглянуто проблеми науки кримінального процесу, які виникають у ході реалізації положень Кримінального процесуального кодексу України щодо провадження у формі приватного обвинувачення. Запропоновано власне бачення тлумачень положень ст. 477-479 КПК України, які спрямовані на удосконалення умов реалізації потерпілими права на звернення із заявою про вчинення кримінального правопорушення у формі приватного обвинувачення.

Ключові слова: *приватне обвинувачення, Кримінальний процесуальний кодекс України, заява, обтяжуючі обставини, закриття кримінального провадження.*

Постановка проблеми. Прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України 13 квітня 2012 р. внесло суттєві зміни до правореалізаційної практики та доктрини кримінального процесу. Новели, що впровадив новий кримінальний процесуальний закон, стосуються не лише нової термінології, удосконалення існуючих норм та їх положень, але й запроваджують абсолютно нові кримінально-процесуальні інститути або ж суттєво трансформують існуючі. Зокрема, значних змін зазнав інститут приватного обвинувачення у кримінальному процесі, а змішане приватно-публічне обвинувачення було виключено зі змісту цього документа.

Зрозуміло, що кримінальна процесуальна діяльність є специфічною за своєю діяльністю, оскільки стосується публічно-правових інтересів та вимагає значного рівня знань, а також високої обізнаності у правозастосовчій практиці. Водночас кримінальне процесуальне законодавство України надає можливість особам без відповідної освіти та практики здійснювати самостійно процесуальні дії, впливати на початок, хід та завершення кримінальної процесуальної діяльності. Такий підхід був використаний законодавцем у Кримінально-процесуальному кодексі України 1960 р. що-